

การจักสานกระเป่าเชือกฟาง
ตำบลพัฒนานิคม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

๑. ชื่อผลงาน การจักสานกระเป่าเชือกฟาง

๒. ประโยชน์หน้าที่ใช้สอย

- ๒.๑ สามารถนำมาใช้เป็นกระเช้าผลไม้เพื่อเป็นของฝาก
- ๒.๒ สามารถนำมาจัดช่อดอกไม้ตกแต่งสถานที่ในงานพิธีต่าง ๆ
- ๒.๓ นำมาจัดเป็นกระเช้าของขวัญ มอบให้บุคคลสำคัญตามเทศกาลต่าง ๆ
- ๒.๔ นำมาใช้ของเวลาไปจ่ายตลาด และใส่ของไปทำบุญตักบาตร และใส่ของตามความต้องการได้

๓. วัสดุที่ใช้ในการผลิตผลงาน เชือกมัดฟาง

๔. แหล่งที่มาของวัสดุ มีอยู่ในท้องถิ่น

๕. เครื่องมือการผลิต

๕.๑ กรรไกร	๕.๒ เหล็กแหลม	๕.๓ เข็มไน
๕.๔ ไฟแช็ค	๕.๖ ลวด	๕.๗ เชือกมัดฟาง

๖. ขั้นตอนการผลิต

- ๖.๑ เลือกแบบและลายของกระเป่าตามแบบและประโยชน์ที่ใช้สอย
- ๖.๒ นำเชือกฟางที่ได้ดำเนินการล้างแล้วมาตัดตามขนาดที่ต้องการ
- ๖.๓ สร้างโครงลวดตามแบบที่เลือกไว้
- ๖.๔ พันเชือกตามโครงลวดให้รอบ
- ๖.๕ ใช้เชือกสานตามลายที่เลือกไว้
- ๖.๖ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ใช้เหล็กเกอร์ทาเพื่อให้สวยงาม

๗. ระยะเวลาในผลิต

- ๗.๑ สำหรับเชือกฟางเส้นใหญ่จะใช้เวลา ๒ วัน
- ๗.๒ สำหรับเชือกฟางเส้นเล็ก จะใช้เวลา ๕ วัน

๘. วัตถุประสงค์การผลิต

- ๘.๑ ทำไว้ใช้เองในครอบครัวหรือที่ทำงานหรือเป็นของฝากในเทศกาลต่าง ๆ
- ๘.๒ ทำไว้จำหน่ายให้แก่ประชาชนทั่วไปและผู้ที่สนใจนำไปจำหน่ายต่อ

๙. ลักษณะพิเศษของงานช่างชิ้นนี้

แข็งแรง ทนทาน ดูแลรักษาง่าย สวยกว่าไม้ไผ่

๑๐. คำบอกเล่าตำนานผลงาน

การจักสานกระเป่าเชือกฟาง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพัฒนานิคม แต่ก่อนใช้ไม้ไผ่ทำเป็นตอกสานกระเป่า ต่อมาประชาชนเลี้ยงวัวนมกันมาก ต้องซื้อฟางให้วัวกิน ฟางแต่ละก้อนจะมีเชือกป่านมัดหรือเรียกเชือกมัดฟาง เมื่อนำฟางให้วัวกินแล้ว แม่บ้านจึงคิดทำกระเป่าเชือกฟางขึ้นใช้เองก่อน ต่อมานำไปจำหน่าย มีผู้นิยมใช้มาก เพราะสวยงามและแข็งแรงทนทาน และสามารถผลิตใช้สอยได้หลายรูปแบบตามความต้องการของสิ่งของ และตามสมัยนิยมจึงได้พัฒนาและปรับปรุงเป็นรูปแบบต่าง ๆ อย่างสวยงาม เช่น การทำที่ใส่โทรศัพท์มือถือ แฟ้มใส่เอกสาร เป็นต้น

๑๑. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลและผู้เก็บข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ชื่อ นางเดือนเพ็ญ นามสกุล รังสีสรณ์ เพศ หญิง อายุ ๕๖ ปี การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ ๕ อาชีพ ทำไร่ ที่อยู่ หมู่ ๔ ต.พัฒนานิคม อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

๑๒. รายได้/ค่าตอบแทน ต่อชิ้น/ใบ ๕๐๐.-บาท ต่อปี ๕,๐๐๐.-บาท

๑๓. ได้รับความช่วยเหลือต่อหน่วยงานใดหรือไม่

ได้รับการช่วยเหลือส่งเสริมจาก

๑๓.๑ อำเภอพัฒนานิคม

๑๓.๒ พัฒนาการอำเภอพัฒนานิคม

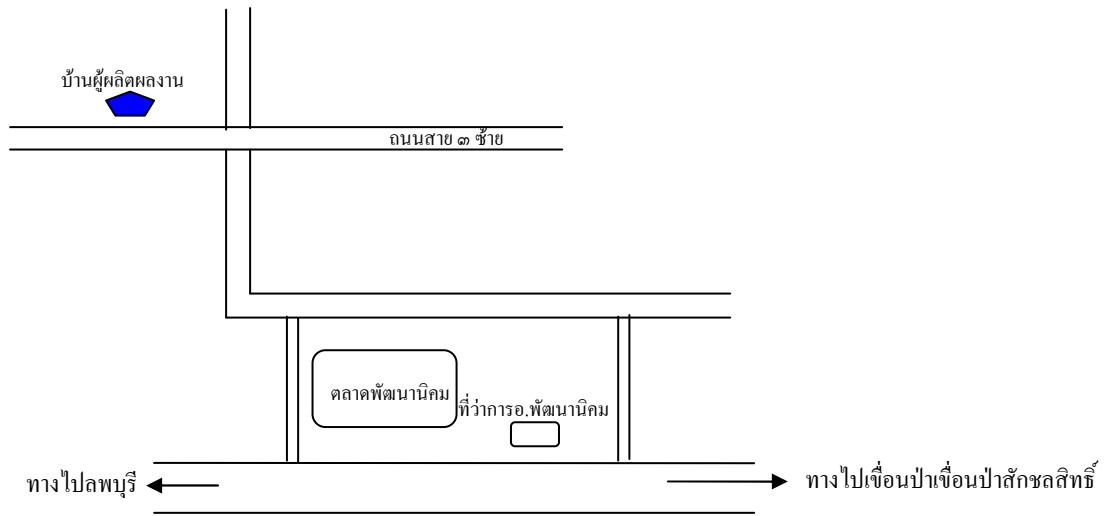
๑๓.๓ องค์การบริหารส่วนตำบลพัฒนานิคม

๑๔. การยกย่องจากสถาบันหรือการยอมรับในกลุ่ม/ชุมชนเดียวกัน

จากโรงเรียนพัฒนานิคม เป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑๕. วันที่เก็บ/สำรวจข้อมูล วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๕๓

๑๖. แผนที่สถานที่อยู่อาศัยของผู้ผลิตผลงาน

๑๗. ภาพถ่ายช่างภูมิปัญญา

๑๘. ทำเนียบครูภูมิปัญญาที่ให้ข้อมูล

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	อายุ/ปี	ที่อยู่/เบอร์โทร	ประเภทองค์ความรู้
๑	นางเดือนเพ็ญ รังษีสรณ์	๕๖	หมู่ที่ ๔ ต.พัฒนานิคม อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี โทร. ๐๘๕-๕๐๓๒๕๖๔	การจักสานกระเป๋าเชือกฟาง

องค์ความรู้ในเรื่องการจักรสานตะกร้าเชือกฟาง

๑. เตรียมอุปกรณ์ที่ต้องใช้

๑.๑ กรรไกร เพื่อใช้ในการตัดเชือกฟาง

๑.๒ เหล็กแหลม เพื่อเป็นตัวเจาะนำเชือกมัดฟาง

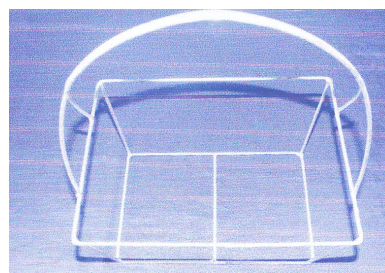
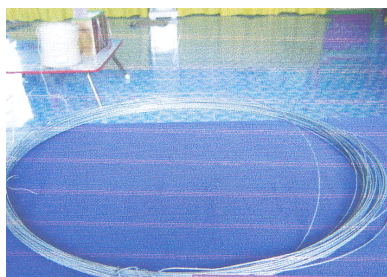
๑.๓ เขียน ใช้ในการสลายเชือกมัดฟางไม่ให้แตก

๑.๔ ไฟแช็ค เพื่อใช้ในการจุดเทียนถนนปลายเชือก

๑.๕ ลวด ใช้สำหรับทำโครงตะกร้า

๑.๖ เชือกมัดฟาง เบอร์ ๖

๒. การเตรียมเชือกมัดฟาง

๒.๑ การล้างเชือกมัดฟาง

เมื่อได้เชือกมัดฟาง มาพอแล้ว จึงทำการแช่ฟงซึกฟอกล้างให้สะอาด แล้วนำไปตากแดดให้แห้ง โดยมีวิธีการล้างเชือกมัดฟาง ดังนี้

(๑) นำฟงซึกฟอกผสมกับน้ำใสในกะละมังซึกผ้าพอประมาณ

(๒) นำเชือกมัดฟางใส่ลงในกะละมัง เพื่อทำความสะอาดใช้เวลา ๑๕ นาที

เชือกมัดฟางก่อนล้าง

เชือกมัดฟางขณะล้างทำความสะอาด

(๓) นำเชือกมัดฟางที่ล้างผงซักฟอกเสร็จแล้วยกขึ้นนำไปล้างในน้ำสะอาดอีก ๒ ครั้ง

เชือกมัดล้างน้ำสะอาด ๒ ครั้ง

(๔) นำเชือกมัดฟางที่ล้างเรียบร้อยแล้วนำไปตากแดดให้แห้ง แล้วนำไปมัดเก็บไว้พร้อมใช้งาน

เชือกมัดฟางที่ล้างเรียบร้อยแล้วนำไปตากแดด

แห้งแล้วนำไปมัดเก็บไว้พร้อมใช้งาน

๓. ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ และประโยชน์ของผลิตภัณฑ์

ตะกร้าที่สานเสร็จแล้ว

ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ตะกร้าจากเชือกมัดฟาง

๑. สามารถนำมาใช้เป็นกระเช้าผลไม้เพื่อเป็นของฝาก
๒. สามารถนำมาจัดช่อดอกไม้ตกแต่งสถานที่ในงานพิธีต่าง ๆ
๓. นำมาจัดเป็นกระเช้าของขวัญ มอบให้บุคคลสำคัญตามเทศกาลต่าง ๆ
๔. นำมาใช้ของเวลาไปจ่ายตลาด และใส่ของตามความต้องการได้
๕. นำมาจัดเป็นกระเช้าของฝากตามเทศกาลต่าง ๆ

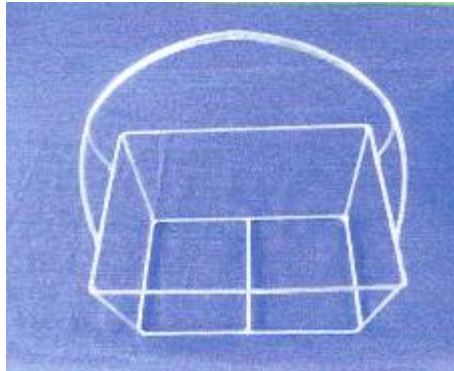

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ดัดแปลงมาจากการสานตะกร้าเชือกฟาง

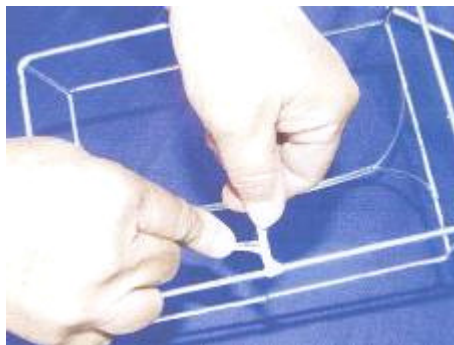

กรรมวิธีการสานตะกร้า

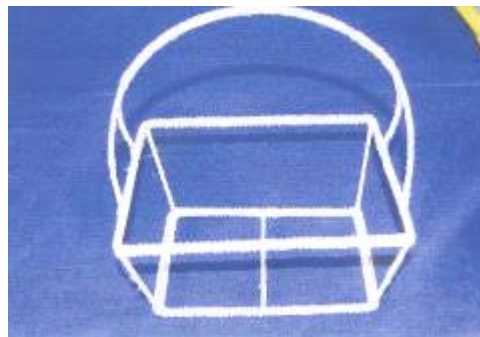
ขั้นตอนที่ ๑ นำเหล็กไปเชื่อมตามแบบที่เราต้องการ ขนาดของโครงตะกร้าแล้วแต่ความต้องการ

ขั้นตอนที่ ๒ เป็นขั้นตอนการพันเชือกมัดฟางรอบโครงตะกร้า เพื่อป้องกันสนิม พ้นไปเรื่อย ๆ จนรอบโครงตะกร้า ดังภาพที่ ๒ ตะกร้าที่พันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ดังภาพที่ ๓

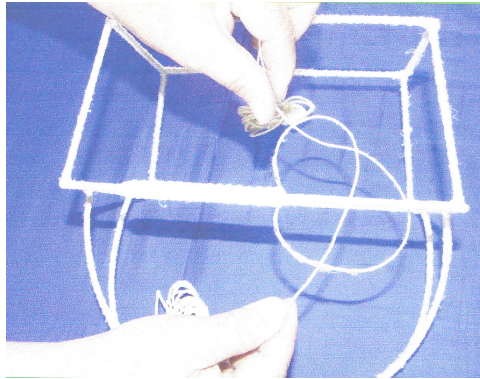

ภาพที่ ๒ แสดงการพันเชือกมัดฟางรอบโครงตะกร้า

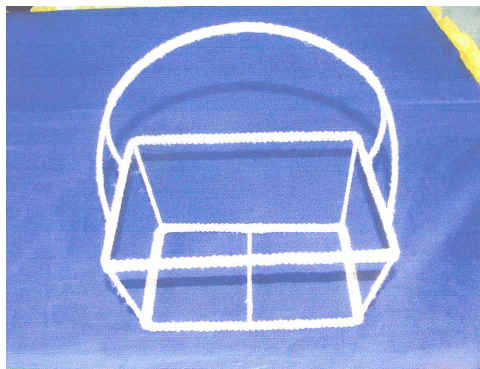

ภาพที่ ๓ ตะกร้าที่พันเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ขั้นตอนที่ ๓ การทำขอบตะกร้าด้านบนและด้านล่าง โดยการสานลายเข็มขัด ใช้เชือกยาวประมาณ ๖ เมตร แบ่งครึ่ง จะได้เชือก ๒ เส้น แล้วนำเชือก ๒ เส้น สอดใต้โครงเหล็กจะมีเส้นซ้าย และเส้นขวานำเส้นขวาไขว้ไปซ้าย นำเส้นซ้ายทับเส้นขวาสอดอ้อมขึ้นมาใต้ขวา แล้วดึงให้แน่น ทำไปเรื่อย ๆ จนรอบโครงตะกร้า ดังภาพที่ ๔ ตะกร้าที่สานลายเข็มขัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ภาพที่ ๔ แสดงการทำขอบตะกร้าด้านบนและด้านล่าง

ภาพที่ ๕ ตะกร้าที่สานลายเข็มขัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว

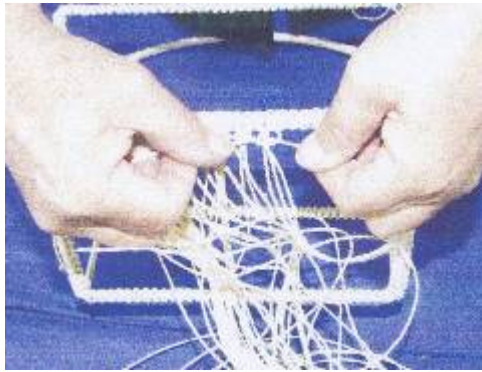
ขั้นตอนที่ ๔ เมื่อทำขอบเสร็จเรียบร้อยแล้ว เริ่มทำการสานกันตะกร้า โดยใช้เหล็กแหลมนำเชือกสอดเข้าที่ลายเข็มขัดขอบล่างที่ละคู่จนครบ ๑๕ คู่ ตามแนวนอน เริ่มถักลายดอกพิกุล จนเต็มกันตะกร้า แต่ละคู่ใช้เชือกเพิ่มอีก ๒ เส้น จะได้เชือก ๔ เส้น ให้นำเส้นที่อยู่ด้านข้าง ๒ ข้าง เป็นตัวถัก โดยขวาทับซ้าย ซ้ายทับขวา ขวาทับซ้ายเป็นการจบดอก ทำไปเรื่อย ๆ จนหมดแถว โดย ๒ เส้นกลางเป็นเส้นยึดลาย แถวที่ ๒ ใช้เหล็กแหลมยึดในแนวตั้ง การถักต้องสลับระหว่างแถวที่ ๑ ทำสลับกันไปเรื่อย ๆ จนเต็มตะกร้า ดังภาพที่ ๖,๗,๘,๙

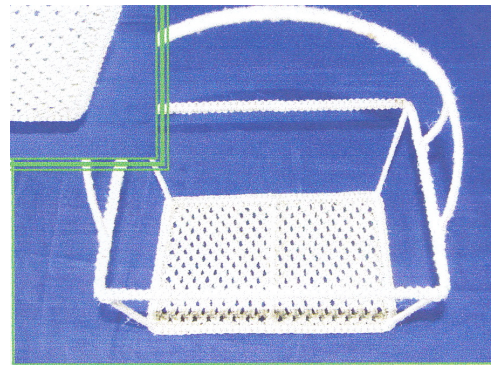
ภาพที่ ๖ แสดงการทำกันตะกร้าโดยใช้เหล็กแหลมนำเชือกมัดฟาง

ภาพที่ ๗ แสดงการสอดเชือกมัดฟาง

ภาพที่ ๘ แสดงการทำลายดอกพิกุล

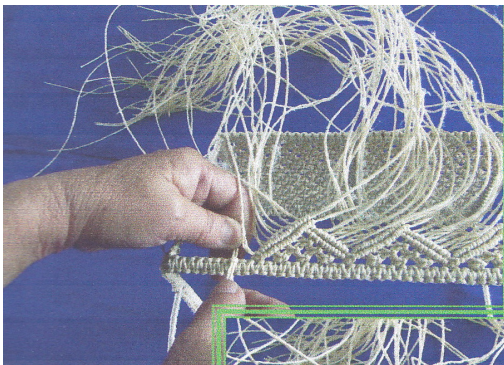
ภาพที่ ๙ การทำลายพิกุลเต็มต้นตะกร้า

ขั้นตอนที่ ๕ การทำลายด้านข้างตะกร้า ๔ ด้าน โดยใช้ลายเกี่ยว และลายดอกพิกุลใช้เชือกยาว ๘๐ เซนติเมตร โดยแบ่งครึ่ง แล้วนำไปสอดเข้ากับขอบตะกร้า โดยใช้เหล็กแหลมนำ พอสอดเชือก ๒ เส้น เข้าไปแล้วสอดแบ่งครึ่งจะได้เชือก ๔ เส้น ให้นำเส้นที่อยู่ด้านข้าง ๒ ข้างเป็นตัวถักโดยขวาทับซ้าย ซ้ายทับขวา ขวาทับซ้ายเป็นการจบดอกพิกุล ทำไปเรื่อย ๆ จนหมดแถว โดย ๒ เส้นกลางเป็นเส้นยึดลาย จะได้ทั้งหมด ๑๖ คู่ ชั้นแถวที่ ๒ เว้นเชือก ๑ คู่แรก ชั้นคู่ที่ ๒ ทำลายพิกุล ๓ ดอก แล้วเว้นไว้ ๑ คู่ ทำลายพิกุล ๓ ดอก ไปเรื่อย ๆ จนสุดขอบตะกร้า จะได้ทั้งหมด ๔ ช่วง แถวที่ ๓ ขึ้นดอกพิกุลโดยการสับหว่างของแถวที่ ๒ จะได้ดอกพิกุล ๑ ดอก ทำไปเรื่อย ๆ เหมือนแถวที่ ๒ พอเสร็จแล้ว ขึ้นลายเกี่ยว โดยเชือกที่เหลือไว้ ๔ เส้น แบ่งออกเป็นด้านละ ๒ เส้น แต่ละด้าน เส้นที่ติดกับลายดอกพิกุลจะมี ๖ เส้น ใช้เป็นตัวถัก ใช้เส้นถักไปเป็นแกนกลาง วิธีการถักลายเกี่ยว ให้ตั้งเส้นที่เป็นแกนกลางให้ตั้ง แล้วใช้เส้นที่ติดกับดอกพิกุลแต่ละเส้นตะหวัดให้แน่น ๒ รอบ ทำไปเรื่อย ๆ ทุกเส้นให้ครบ ๖ เส้น พอครบ ๖ เส้น ทั้งสองด้านให้ใช้เส้นแกนกลางที่อยู่ซ้ายมือเป็นเส้น

แกนกลาง เส้นขวามือเป็นเส้นตะหวัดรัด ๒ รอบ เป็นการจบเกี่ยว ๑ แฉว แล้วให้เริ่มเส้นที่ ๒ ใหม่ ทำเหมือนเส้นที่ ๑ ทั้งสองด้าน จะได้เกี่ยวคู่ แล้วเริ่มทำใหม่ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย จะได้ลายดอกตะกร้าที่สมบูรณ์ ดังภาพที่ ๑๐,๑๑,๑๒,๑๓

ภาพที่ ๑๐ แสดงการใช้เหล็กสอดเชือกมัดฟาง

ภาพที่ ๑๑ แสดงการสอดเชือกมัดฟางขึ้น
ลายดอกพิกุล

ภาพที่ ๑๒ แสดงการสานลายดอกพิกุล และ
ทำเกี่ยวคู่ของแต่ละช่วง

ภาพที่ ๑๓ ภาพสำเร็จการสานตะกร้าด้านข้างใช้ลายดอกพิกุลและลายเกี่ยวคู่

ขั้นตอนที่ ๖ การทำลวดลายหุตะกร้า โดยการนำเชือกมัดฟางมาขึ้นลายเกี่ยว ใช้เชือกมัดฟาง ๑๕๐ เซนติเมตร เหล็กแหลมนำสอดเชือกเข้าข้างหุตะกร้าสอดเชือกเข้าไปครึ่งหนึ่งจะเหลือครึ่งหนึ่งจะเป็นเชือก ๒ เส้น พันโดยขวาทับซ้ายตามหุตะกร้าโดยรอบ ดังภาพที่ ๑๔,๑๕

ภาพที่ ๑๔ การทำลายหุตะกร้า

ภาพที่ ๑๕ หุตะกร้าที่ทำลวดลายเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ขั้นตอนที่ ๗ การเก็บเชือกโดยใช้เหล็กแหลมนำเพื่อสอดเชือกเข้ากันตะกร้า แล้วทำการตัดเชือกด้วยกรรไกรประมาณ ๐.๐๒ เซนติเมตร ตัดให้เรียบร้อย แล้วนำไฟแช็คคลนเพื่อให้เชือกหดตัว และป้องกันการหลุดลุ่ย ดังภาพที่ ๑๖,๑๗,๑๘

ภาพที่ ๑๖ แสดงการใช้กรรไกรตัดเชือก

ภาพที่ ๑๗ แสดงการใช้ไฟแช็คคลนหัวเชือกเพื่อเก็บเชือก

ภาพที่ ๑๘ หลังการใช้ไฟแช็คคลนหัวเชือก เพื่อเก็บเชือกเสร็จเรียบร้อยแล้ว